

**GLASTUINBOUW ZUIDPLASPOLDER
WERELDTUIN VAN DE RANDSTAD**

**DCOUMENTATIEBUNDEL BIJ
TUSSENBALANS**

Bedoeld ter documentatie
van de Tussenbalans
d.d. 14 april 2004

rapport
5178-331

opgesteld door
Initiatiefgroep Glasmuinbouw Zuidplaspolder

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	5
1. VISIEDOCUMENT	6
2. STRATEGIEDOCUMENT	9
3. HOOFDLIJNEN COMMUNICATIE	14
4. EERSTE CONTOUREN PROGRAMMA VAN EISEN	22
5. TEMPORELE ASPECT	28
6. PROCESSHEMA	29

INLEIDING

Deze documentatiebundel vormt een aanvulling op de Tussenbalans Glastuinbouw Zuidplaspolder d.d. 14 april 2004 (kenmerk 5124-331). De documentatiebundel maakt geen onderdeel uit van de besluitvorming van de Stuurgroep Glastuinbouw Zuidplaspolder. In de documentatiebundel zijn documenten opgenomen die in het afgelopen jaar als bouwsteen voor de Tussenbalans hebben gediend. De Tussenbalans bevat uitsluitend en alleen de standpunten van de Stuurgroep Glastuinbouw Zuidplaspolder.

In de bundel zijn achtereenvolgens de volgende documenten opgenomen:

1. het oorspronkelijke visiedocument;
2. het strategiedocument, dat samen met het visiedocument de feitelijke basis vormt voor de Tussenbalans;
3. de hoofdlijnen van het communicatieplan, zoals opgesteld door de werkgroep communicatie;
4. de eerste contouren van het programma van eisen, zoals opgesteld door de werkgroep planvorming;
5. het temporele aspect van Glastuinbouw Zuidplaspolder;
6. het processchema.

1. VISIEDOCUMENT

Missie

Het realiseren van een moderne glastuinbouwlocatie met maximale innovatie voor de toponderningen uit de glastuinbouwcluster teneinde de Glas As als Nederlands grootste Greenport te ontwikkelen tot de Wereldtuin van de Randstad.

Kernpunten visie

De missie die de sector voor de glastuinbouwlocatie in de Zuidplaspolder voor ogen heeft is uitgewerkt in deze visie. De sector zet in op het ontwikkelen van Nederlands sterkste glastuinbouwcentrum tot wereldtuin van De Randstad, op een glastuinbouwlocatie met maximale innovatie in techniek, teelt, ontwerp en omgeving, het creëren van werkgelegenheid, productie van schone energie, kapitaalintensieve en innoverende tuinbouwbedrijven, 200 hectare netto uitgeefbaar tuinbouwkavel, meervoudig grondgebruik, een door haar vormgeving en groene inpassing aantrekkelijke locatie voor zowel de onderneming als bevolking, geconcentreerde locatie rond de A12 en realisatie tussen 2005-2012.

De glastuinbouw is het goudhaantje van de Nederlandse economie

- *Algemeen:* op mondiaal niveau is de Nederlandse glastuinbouw een hoofdrolspeler in de productie en handel en koploper in kennisontwikkeling en innovatie. In Nederland ligt het sterkste glastuinbouwcentrum in Zuid-Holland, te weten de Glas As van Westland tot Oostland. Al meer dan twintig jaar is er sprake van een constante economische groei¹. Hiermee is het zonder twijfel de meest stabiele economische peiler uit de economische portfolio van Zuid-Holland. Zodoende biedt het inmiddels aan meer dan 65.000 werknemers een baan en heeft het dus een

gelijkwaardige plaats naast andere mainports als Rotterdam en Schiphol;

- *Inzet:* versterking van deze Greenport is nodig om de Glas As tot wereldtuin van De Randstad te maken. De locatie Zuidplaspolder brengt als innovatieve, duurzame, kapitaalintensieve projectlocatie een vliegwieleffect teweeg voor de ontwikkeling van de glastuinbouwcluster in Zuid-Holland, vergelijkbaar met de Zuid-as in Amsterdam. De jaarlijkse omzet van de locatie zal tussen de honderd en tweehonderd miljoen euro liggen.
- *Zuidplaspolder:* de 200 hectare uitbreiding van de glastuinbouw leveren alleen al door directe werkgelegenheid ongeveer 1.000 arbeidsplaatsen op. Dit is exclusief de piekarbeid. Het totale effect op de werkgelegenheid wordt geschat op 3.000 arbeidsplaatsen². Dit is met toepassing van monofunctionele glastuinbouw. Bij extrapolatie van het effect van meervoudig ruimtegebruik, kan er een factor 10 meer werkgelegenheid gecreëerd worden. De behoefte aan werk wordt deels ingevuld door de glastuinbouwbedrijven en deels door toe- of afnemende bedrijven. Het gaat daarbij om werkgelegenheid van fulltime banen voor hoog en laag opgeleide bewoners, maar zeker ook voor allochtonen, vrouwen die parttime willen werken en schoolgaande jeugd die in weekenden en vakantie graag willen werken.

Topondernemingen hebben andere toponderningen nodig

- *Algemeen:* om voortdurend te kunnen innoveren hebben toponderningen behoefte aan andere toponderningen in hun directe nabijheid. In wisselwerking met elkaar komt synergie tot stand.
- *Zuidplaspolder:* het is ook daarom dat vanuit ondernemersperspectief de locatie Zuidplaspolder de meest geschikte locatie is om te komen tot de wereldtuin van De Randstad.

¹ Uitwerken met plaatje (actie MC)

² beide cijfers zijn gebaseerd op ervaringscijfers van de provincie Zuid-Holland

- *Zuidplaspolder*: vestiging van topondernemingen in de Zuidplaspolder maken de weg vrij voor herstructurering elders. Daarom hoeven er wat betreft de herkomst van de topondernemingen geen specifieke eisen gesteld te worden.

Schoon en duurzaam produceren

- *Inzet*: door samenspel van overheid, ondernemers en milieuorganisaties, die gezamenlijk hoge kwaliteitseisen stellen aan de productie, localisering en locatieontwikkeling, is Nederland vanuit ecologisch oogpunt de beste plek voor glastuinbouw. Bovendien zijn de milieuprestaties ten opzichte van andere branches relatief snel verbeterd. Deze koppositie moet verder ontwikkeld worden, waarbij de toekomstige tuinbouwondernemingen in de Zuidplaspolder een stuwende kracht zijn. Het voldoen aan de eisen voor Stimuleringsregeling Duurzame Glastuinbouwlocaties is standaard;
- *Zuidplaspolder*: op lokaal niveau wordt de mogelijke hinder van de locatie op omliggende woongebieden beperkt. In de directe omgeving mag belichting dan ook geen overlast veroorzaken.
- *Zuidplaspolder*: het belang van een groene omgeving voor de huidige en toekomstige bewoners rond de locatie wordt door de glastuinbouwsector onderschreven. De landschappelijke inpassing wordt dan ook binnen de projectbegroting gerealiseerd, uiteraard afgestemd met de andere groenprojecten. Bovendien kan met de investeringen vanuit de glastuinbouw een agrarisch natuur- en recreatiegebied van 600 ha. duurzaam in stand worden gehouden!

Maximale innovatie

- *Inzet*: de innovatieve traditie van de glastuinbouwcluster wordt voortgezet met een groot aantal innovaties, zodat intensiever gebruik gemaakt wordt van de grond. Voorbeelden zijn gesloten kassen, drijvende kassen en meervoudig grondgebruik. Daarnaast gaan elk jaar door vernieuwde

teeltwijzen de producties omhoog door bijvoorbeeld mechanisering, automatisering of efficiënter gebruik van de oppervlakte. Vele prijzen voor innovatie gaan naar de glastuinbouw. Bijvoorbeeld het concept van de gesloten kas (winnaar innovatieprijs "ei van Columbus 2003").

- *Inzet*: zonne-energie in Nederland in het algemeen en de Zuidplaspolder in het bijzonder heeft alleen toekomst als gebruik gemaakt wordt van de grootste zonnecollector ter wereld, te weten de glastuinbouwbedrijven. De sector zoekt actief contact met ontwikkelaars van woonwijken, bedrijventerreinen en industrieterreinen voor de verdere uitwerking van de kas als energiebron. Voor het operationaliseren van dit concept zijn flinke investeringen nodig, waarvan het belang de glastuinbouwsector als geheel overstijgt.
- *Zuidplaspolder*: Op korte termijn zijn nog geen mogelijke combinaties mogelijk tussen woningbouw en kassenbouw. Op langere termijn (ca. 15 jaar) zullen kassen daarentegen de nieuw te bouwen woningen zeer duurzaam van energie kunnen voorzien;
- *Zuidplaspolder*: in de ZPP ligt een unieke kans voor de toepassing van energieconcepten, zoals de energieleverende kas. Nooit eerder werd er in regionaal verband tegelijkertijd nagedacht over de programmering van glastuinbouw en stedenbouw. Het toepassen van het concept waarbij de glastuinbouw op een duurzame wijze zorgdraagt voor de stadsverwarming betekent een revolutie in de stedenbouw.

Meervoudig grondgebruik

- *Inzet*: de sector staat in beginsel positief tegenover alle toepassingsvormen van meervoudig ruimtegebruik. De perspectieven voor meervoudig ruimtegebruik worden het hoogst geacht waar het gaat om combinaties met bedrijfsfuncties binnen de cluster (transport, maar ook kantoren) en daar waar het gaat om bedrijfsterreinen in het algemeen. De combinatie van open water en

- glastuinbouw wordt met veel belangstelling gevolgd. De sector zal initiatieven op dat punt positief tegemoet treden, hoewel de sector van mening is dat water per saldo meer waarde toevoegt aan natuur- en recreatiefuncties en vice versa, dan dat water waarde toevoegt aan de glastuinbouwfunctie en v.v.
- *Zuidplaspolder*: Waterberging onder de kas is vanuit het perspectief van glastuinbouw kansrijker. De sector wil samen met de waterbeheerders deze kansen uitwerken;
  - *Zuidplaspolder*: op de grens van het tuinbouwgebied met woningbouw, bedrijventerreinen en natuurgebieden, liggen de grootste kansen voor optimalisatie van deze functies. De sector zet dan ook in om deze kansen te benutten door daarop voor te sorteren met het programma van eisen voor de locatie;
- uitgangspunt: netto beeteerbare oppervlakte, exclusief voren en paden die voor de teelt noodzakelijk zijn.
- *Zuidplaspolder*: De te realiseren hectares zijn exclusief alle in de huidige bestemmingsplannen beschreven glastuinbouwbestemmingen; zowel het papieren als het fysieke glas;

Locatie

- *Algemeen*: door concentratie van innovatieve activiteiten wordt de synergie tussen de activiteiten gemaximaliseerd en kunnen bovendien de meeste schaalvoordelen en duurzaamheidsvoordelen worden behaald.
- *Zuidplaspolder*: het gebied rond de A12 is de beste plek binnen de Zuidplaspolder om de uitbreidingslocatie te realiseren. Hier ligt reeds een concentratie van ca. 200 ha. glastuinbouw.
- *Zuidplaspolder*: Naast de aansluiting op de A12 is een forse investering nodig in het lokale wegennet, zodat vracht- en woon-werkverkeer beide optimaal kunnen functioneren en doorstromen;
- *Planvorming & uitvoering (proces)*: de realisatie van de locatie begint uiterlijk in 2005 en zal in 2012 afgerond zijn;

Oppervlakte

- *Zuidplaspolder*: Het betreft 200 hectare netto uitbreiding van de glastuinbouwbestemming. Hierbij is de definitie van het CBS voor tuinbouw onder glas in gemeten maat het

2. STRATEGIEDOCUMENT

2.1 Strategie

Inleiding

De visie geeft aan "wat" de sector voor ogen staat met de glastuinbouwontwikkeling. Dit strategisch document complementeert de visie door in te gaan op het "hoe" en vertaalt daarmee de visie in het lopende planproces voor de stedendriehoek Rotterdam-Zoetermeer-Gouda (RZG).

Met een aantal vertegenwoordigers uit de glastuinbouwsector is op een verkennende wijze doordacht volgens welke wegen (scenario's) de glastuinbouwopgave in de ZPP gerealiseerd kan worden. De verkenning heeft zich daarbij niet zozeer gericht op een ruimtelijk ontwerp maar meer op een programmatisch-ruimtelijke verkenning van de verschillende ambities.

Kern van de strategie

De uitkomsten van de verkenningen zijn samen te vatten in de volgende conclusies:

1. in de Zuidplaspolder is voldoende ruimte beschikbaar voor realisatie van de ambities voor wat betreft glastuinbouw, woningbouw, bedrijvigheid, infrastructuur, natuur, waterberging en recreatie;
2. het doordenken van het "hoe" is gedaan aan de hand van een zeer breed palet aan mogelijke scenario's. Sommige scenario's lopen zeer ver vooruit op de huidige stand der techniek, met name waar het gaat om meervoudig ruimtegebruik, gegeven de huidige financieel-economische haalbaarheid van de betreffende innovaties;
3. het brede palet resulteert in een tweetal scenario's die een hoge realisatiewaarde toegedacht worden en bovendien zeer goed aansluiten op de ambities en plannen binnen het planproces voor de RZG driehoek;
4. met de twee onderscheidende scenario's geeft de glastuinbouw blijk van haar lenigheid in denken over de toekomstige positie van de glastuinbouw in een verstedelijkt Nederland; glastuinbouw kan, op grond van de scenario's op zeer veel plekken binnen de RZG driehoek meerwaarde opleveren voor het omliggende gebied; glastuinbouw is dus geen starre ruimtevreter maar juist zeer flexibel wat betreft de allocatie en geeft bovendien meerwaarde/betekenis aan zichzelf en andere functies, bijvoorbeeld door het leveren van energie, het zorgdragen voor groen of het bergen van water;
5. de verkenning heeft zich in beginsel gericht op vijf scenario's waarvan de eerste twee perspectiefrijk worden geacht:
  - a. glastuinbouw als leidend principe waarbij ingezet wordt op een aaneengesloten projectlocatie van gefaseerde blokken van 50 ha. rondom het bestaand glastuinbouwgebied bij de A12;
  - b. glastuinbouw als facilitator van stedelijke voorzieningen, waarbij glastuinbouw zorgdraagt voor de energievoorziening van zowel woningen als bedrijven; hierbij dient de glastuinbouw dicht tegen het stedelijk gebied, c.q. in het stedelijk gebied te worden ontwikkeld;
  - c. glastuinbouw als facilitator van stedelijke voorzieningen door het vormen van een geluidsbuffer van doorgaande infrastructuur in de vorm van overkluizingen en/of het opvullen van de ruimtes direct grenzend aan de infrastructuur;
  - d. glastuinbouw als leidend principe waarbij een deel van de glasopgave boven de ZPP in de Wilde Veenen wordt gerealiseerd;
  - e. glastuinbouw als facilitator van de wateropgave door in het zuiden van de ZPP nieuw oppervlaktewater te creëren en daarop drijvende kassen te realiseren.

Uitgangspunten voor elk van de scenario's

Het opgavendocument, zoals opgesteld door het projectsecretariaat van de RZG, aangevuld met de sectorale visie op de glastuinbouw vormen de uitgangspunten voor elk van de

scenario 's. Wat betreft transformatieopgaven monden beide opgaven uit in de volgende uitgangspunten:

- reservering van 200 ha. netto uitbreidingsruimte voor glastuinbouw;
- additionele reservering van 100 ha. netto glastuinbouwgebied benodigd voor binnenplanse herstructurering;
- totale netto reservering van 300 ha. glastuinbouw;
- reservering van 150 ha. groen verband houdend met bovenbeschreven totaalopgave van 300 ha. glas;
- reservering van 150 ha. voor wegen, waterberging en infrastructuur verband houdend met bovenbeschreven totaalopgave van 300 ha. glas;
- reservering van 800 ha. voor woningbouw (gerekend is met 25.000 woningen en 31 woningen / ha);
- reservering van max. 350 ha. voor bedrijventerreinen;
- realisatie van een grote robuuste groenblauwe structuur rondom de vierde tocht en natuurontwikkeling binnen de Eendragtspolder.

Ook wordt het provinciale beleid m.b.t. glastuinbouw als uitgangspunt genomen. Het afronden van de realisatie van het glastuinbouwgebied in de B-driehoek (gebied tussen Berkel en Rodenrijs, Bleiswijk en Bergschenhoek) wordt daarin voorwaardelijk gesteld aan de start van de ontwikkeling van de Zuidplaspolder. De verwachting daarbij is dat enerzijds er een uitstroom vanuit de ZPP naar de B-driehoek zal plaatsvinden en dat anderzijds vanuit de B-driehoek vraag zal zijn naar toplocaties. Anticiperend op deze uitruil is de verwachting dat in 2005 gestart kan worden met de realisatie van de ZPP. Gezien de voortvarendheid waarmee de realisatie van de B-driehoek de laatste maanden tot stand is gekomen, lijkt dit anticiperen in lijn met de genoemde voorwaardelijkheid.

2.2 Uitwerking twee mogelijke scenario 's

I. MAXIMALE INNOVATIE OP DE LOCATIE

Dit scenario gaat uit van de ontwikkeling van meerdere projectlocaties van ca. 50 ha aansluitend op het bestaande glastuinbouwgebied. Vanuit het oogpunt van glastuinbouw kan zo de meeste meerwaarde bereikt worden wat betreft de samenhang van het gehele glastuinbouwcomplex en worden innovaties in teelt, watergebruik, energie, clustervorming, toelevering etc. de grootst mogelijke ruimte geboden. Zie kaart.

II. GLASTUINBOUW EN STAD IN EEN NIEUWE ALLIANTIE

Dit scenario gaat uit van meervoudig ruimtegebruik als hoofdoplossing voor de totale opgave in RZG verband. Het uitgangspunt daarbij is dat het concept de kas als energiebron vanaf 2010 operationeel is. Operationeel in de zin dat de glastuinbouw zorg kan dragen voor de totale energiebehoefte in de ZPP. Dit concept betekent wel dat allocatie van de glastuinbouw sterk verweven moet zijn met het stedelijk gebied. Dit vanwege het feit dat de energie die geproduceerd wordt laagwaardig is en dus dichtbij de bron afgezet moet worden. Het scenario voorziet daarom in projectlocaties van 50 ha. in aansluiting op het toekomstig stedelijk gebied. Zie kaart.

Onderscheid van de scenario 's

<i>Elementen</i>	<i>Scenario 's</i>	Maximale innovatie op de locatie	Glas en stad in nieuwe alliantie
Meervoudig ruimtegebruik - verhard			
- binnen de cluster (kantoor, logistiek)		++	++
- bedrijfsfuncties van buiten de cluster		+	+
- stedelijke voorzieningen (sportcentra, detailhandel)		-	+
Meervoudig ruimtegebruik - nat			
- berging open water (drijvende kassen, open water rond kassen)		+/-	+
- ondergrondse wateropslag		++	++
Groenontwikkeling			
- groenvoorzieningen op de locatie		+/-	++
- landschappelijke inpassing van de locatie		++	++
- fondsvorming t.b.v. groenontwikkeling buiten de locatie		++	+
- natuurontwikkeling en WLTO		++	+
Energieconcepten			
- gesloten kas		++	++
- kas als energiebron (glastuinbouw als kachel van de stad)		+	++
verkeersafwikkeling		++	+/-

Toelichting op de elementen uit de scenario 's

Meervoudig ruimtegebruik – verhard

- functies binnen cluster: hierbij kan gedacht worden aan kassenbouw boven bedrijfsruimten die deel uitmaken van het glastuinbouwcluster. In Bleiswijk wordt hiertoe een pilotproject ontwikkeld (GlasKasTeel). Functiecombinaties met functies binnen het glastuinbouwcluster zijn met name in scenario 1 kansrijk omdat dit de positie en innovatiekracht van het uitbreidingscomplex als geheel vergroot. De meerwaarde gaat verder dan uitsluitend stapeling, er vindt ook synergie tussen beide functies plaats.
- Bedrijfsfuncties buiten de cluster: hierbij gaat het om stapeling “reguliere” bedrijventerreinen en glastuinbouw. Aandachtspunt hierbij vormt de onderlinge verdraagbaarheid van de gestapelde functies. Deze vorm van meervoudig ruimtegebruik is in beide scenario 's mogelijk, maar verdient vanuit scenario 1 minder prioriteit dan stapeling met functies uit cluster.
- Stapeling met stedelijke voorzieningen is niet wenselijk in scenario 1; scenario 2 biedt daartoe wel mogelijkheden, gezien de mogelijkheid tot energievoorziening.

Meervoudig ruimtegebruik – nat

- Vanuit het oogpunt van een innovatief glastuinbouwcomplex wordt functiecombinatie met water in de zin van de drijvende kas in scenario 1 minder zinvol geacht. Wel is waterberging onder de kas in daartoe geplaatste bassins mogelijk (zie innovatieve concepten).
- Scenario 1 biedt uitstekende mogelijkheden voor meervoudig ruimtegebruik waar het gaat om ruimtegebruik binnen de projectlocaties. Te denken valt aan wateropslag onder de kas in aparte bassins, zoals in het concept van de Kas van de Toekomst. Dit water is door de tuinder te gebruiken als gietwater en de waterbeheerder kan deze ruimte gebruiken als calamiteitenberging. Per hectare kan er zo 25.000 m3 water geborgen

worden. In het Westland is dit concept momenteel operationeel gemaakt. Uit studie is voorts gebleken dat met ondergrondse wateropslag onder glastuinbouw in het Westland voor 83% in de open waterbergingsopgave voorzien kan worden.

Groenontwikkeling

- Groenvoorziening op de locatie: in beide scenario's wordt rekening gehouden met een investering in 150 ha groenvoorziening. In scenario 1 is de behoefte voor groenvoorziening op de locatie zelf minder groot dan bij scenario 2.
- Landschappelijke inpassing: een zorgvuldige inpassing, c.q. afsluiting van de glastuinbouwlocatie van het woongebied is voor beide scenario's belangrijk. Een deel van de begrootte 150 ha groenvoorziening kan hiervoor aangewend worden, waarbij optimalisatiemogelijkheden zijn in combinatie met waterberging en recreatief medegebruik.
- Fondsvorming: vanuit de uitbreiding voor de glastuinbouw wordt zorg gedragen voor 150 ha. groenontwikkeling. Hiervan wordt 50 ha. binnen de bruto locatie gereserveerd voor groene inpassing. De resterende 100 ha. kan op twee manieren operationeel gemaakt worden. Ten eerste kan de glastuinbouwlocatie zorgdragen voor de financiering van 100 ha. groen op een daartoe aangewezen plek elders in het gebied, bijvoorbeeld rond de vierde tocht. Een andere mogelijkheid is de investeringssom verbandhoudend met deze 100 hectare geïnvesteerd wordt in de bestaande groene gebieden, te weten de melkveehouderij en zodoende een agrarisch natuurlandschap te ontwikkelen en duurzaam in stand te houden. Ruwe berekeningen tonen aan dat deze financiering duurzaam kan voorzien in de instandhouding van 600 ha! Per hectare is er dan een bijdrage van € 566,- per jaar beschikbaar. Een gemiddeld bedrijf van 30 ha. heeft zodoende een inkomen uit beheer van ca. € 17.000,-.³ Binnen de WLTO liggen voor de fondsvorming kansen om dit goed te organiseren, vanwege de directe relaties met de grondeigenaren. Een aandachtspunt bij fondsvorming vormen de Europese eisen t.a.v. staatssteun.
- Een eis die de sector stelt aan investeringen in groen in de vorm van een fonds, is dat de rode ontwikkelingen binnen RZG ook bijdragen aan de benodigde groene investeringen. Scenario 1 voorziet in de mogelijkheid tot bijdrage aan (agrarisch) natuurbeheer ter grootte van 600 ha. De glastuinbouwsector gaat er hierbij vanuit dat de stedelijke ontwikkeling minstens in 2.400 ha. duurzaam beheerd agrarisch natuurlandschap dient te voorzien, uitgaande van een ruimtebeslag van stedelijke ontwikkeling dat 2 maal zo groot is dan dat van de glastuinbouw en een verdienmogelijkheid per uitgegeven hectare (exploitatie locatie) dat ook 2 maal zo groot is.

Energieconcepten

- Gesloten kas: dit nagenoeg operationele systeem bespaart energie, leidt tot een hogere opbrengst en reduceert het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Het ontving afgelopen najaar de eerste prijs op de Hortifair voor meest innovatieve concept.
- Het concept kas als energiebron is vanaf 2010 operationeel. Dit betekent dat vanaf 2010 woningen/bedrijven i.c.m. kassen gebouwd kunnen worden. Tot 2010 is er echter ook behoefte aan uitbreidingsruimte voor glastuinbouw. Daarom wordt een eerste tranche van 100 hectare in aansluiting op bestaand kassengebied gebouwd. De tweede tranche van 100 hectare kan ontwikkeld worden vanaf 2008 en dient de mogelijkheid tot koppeling aan stedelijk gebied open te houden. De derde tranche wordt vanaf 2011 ontwikkeld in combinatie met de eerste woningen en bedrijven binnen de ZPP.
- Scenario 2 is wat betreft realisatie afhankelijk van de ontwikkelingen in de woningbouw. Dit heeft diverse mogelijke consequenties. Ten eerste is de mate van concentratie van de woningbouw van invloed op de toepassingsmogelijkheden van

³ De volgende rekensom ligt hieraan ten grondslag: totale kosten voor 1 ha. natuurgebied zijn 85.000,- (aankoop á 45.000,- inrichting á 25.000,- en afkopen beheer á 15.000,-). Voor 100 ha. is er dus een investering benodigd van 8,5 mln. Door dit geld in een fonds onder te brengen kan jaarlijks een rendement van ca. 4% behaald worden. Dit is dus een netto besteedbaar bedrag van € 340.000,-. Gedeeld door 600 ha = € 566,- per ha. per jaar.

energieleverantie. Aangezien het er naar uitziet dat er in de ZPP voornamelijk in lage dichtheden gebouwd gaat worden, kan dit wellicht beperkingen opleggen op de transport van de laagwaardige energie vanuit de kassen. Ten tweede is de bouw van de glastuinbouw afhankelijk van de voortgang van de realisatie van de woningbouw. Dit is lastig in te schatten maar de afhankelijkheid kan zowel een stuwende als een vertragende factor zijn.

Verkeersafwikkeling

- Scenario 1 is beter gelegen ten opzichte van de aantakking op de snelweg. Scenario 2 leidt tot meer vervoersbewegingen binnen stedelijk gebied. Er dient nog nader te worden bepaald welke investeringen nodig zijn in de infrastructuur, samenhangend met de glastuinbouw. Zo is er wellicht een nieuwe verbinding nodig met de veiling in Bleiswijk en dienen de investeringen in de rijksinfrastructuur deels gefinancierd te worden door de sector, de woningbouw en het regulier bedrijfsleven.
- Wat betreft de verkeersveiligheid vergt scenario 2 meer aandacht dan scenario 1. Scenario 1 kent een grotere mate van concentratie en de locaties zijn meer richting de snelweg gelegen, waardoor het totaal aantal benodigde vervoersbewegingen kleiner zal zijn dan bij scenario 1.

3. HOOFDLIJNEN COMMUNICATIE

3.1 Inleiding

Als onderdeel van de procesaanpak is in de afgelopen maanden een communicatieplan en een communicatieprogramma opgesteld. De belangrijkste elementen daarvan zijn in deze bijlage opgenomen.

Communicatiestrategie

- Communicatie vindt plaats rond vergaderingen van de stuurgroep Rotterdam-Zoetermeer-Gouda. De stuurgroep wil uiteindelijk namelijk deze club beïnvloeden;
- In de beleving van de doelgroepen moet een regelmatige stroom van informatie worden ontvangen;
- Per tijdsperiode wordt slechts met een beperkt aantal doelgroepen gecommuniceerd;
- De communicatiemiddelen moeten als doel hebben om een langdurige relatie op te zetten met de doelgroepen. De stuurgroep is zowel verzender als ontvanger van informatie, lees belangen.

Het regisseren van de informatiestromen en boodschappen moet het realiseren van de ondertekening van een uitvoeringsovereenkomst door de stuurgroep R'dam – Z'meer – Gouda ondersteunen.

Communicatiedoelstellingen

1. De achterban spreekt met één mond;
2. De achterban voelt zich sterk betrokken en geïnformeerd;
3. Na een communicatieoffensief is het merendeel van een betreffende doelgroep bekend met:
  - Piet Bregman als WLTO- vertegenwoordiger in de stuurgroep Rotterdam – Zoetermeer – Gouda (kennismaken);
  - De toegevoegde waarde van de glastuinbouwcluster op nationaal en regionaal niveau. Zowel de sociaal-economische als de ecologische aspecten;
4. Na een communicatieoffensief is het merendeel van een betreffende doelgroep, alsmede de stuurgroep bekend:
  - Met de mogelijkheden om met de glastuinbouwcluster een strategische alliantie aan te gaan binnen de stuurgroep Rotterdam – Zoetermeer - Gouda;
  - De botsende belangen;

3.2 Doelgroep

Er worden drie hoofddoelgroepen onderscheiden:

1. Stuurgroep Rotterdam-Zoetermeer-Gouda;
2. Achterban;
3. Beïnvloeders;

Deze zijn onderverdeeld in 14 subdoelgroepen.

Stuurgroep Rotterdam-Zoetermeer-Gouda

Deze groep is beperkt tot de organisaties die zitting hebben in stuurgroep Rotterdam-Zoetermeer-Gouda:

1. Kleine Zuidplaspolder:
  - Nieuwekerk a/d IJssel

- Waddinxveen
- Moordrecht
- Zevenhuizen-Moerkapelle
- Berkel en Rodenrijs
- Bergschenhoek
- Bleiswijk
- Intergemeentelijk samenwerkingsverband Midden-Holland

2. Hoogheemraadschap Schieland

3. Kamer van Koophandel:

- Rotterdam;
- Haaglanden;

4. Provincie Zuid-Holland

5. Grote gemeenten:

- Rotterdam
- Zoetermeer
- Gouda
- Stadsgewest Haaglanden
- Stadsregio Rotterdam

6. Ministeries:

- Landbouw, Natuur & Voedselkwaliteit
- Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieu
- Economische Zaken
- Verkeer en Waterstaat

8. Concept / Zuid-Hollandse Milieufederatie

Achterban

Deze groep is beperkt tot de (W)LTO en de partijen die gelieerd zijn aan de stuurgroep Zuidplaspolder:

1. Medewerkers & bestuurders uit initiatiefgroep en stuurgroep Zuidplaspolder:

- WLTO
- GLAMI-RI
- LTO
- Provincie Zuid-Holland, projectbureau glastuinbouw;
- LNV-ZW
- LNV-DL

2. WLTO leden:

- Potentiële vestigers;
- Huidige grondeigenaren
- Agribusinessleden WLTO

Beïnvloeders

Deze doelgroep is omvat alle partijen die indirect invloed kunnen en willen uitoefenen op de stuurgroep Rotterdam-Zoetermeer-Gouda.

1. Greenport Zuid-Holland ;

2. Pers;

3. Lokale belangengroepen
  - Bewonersorganisaties;
  - Serviceclubs;
  - Plattelandsvrouwen
4. Projectontwikkelaars:
  - Dura Vermeer;
  - AM Wonen;
  - Bouwfonds;
  - Overige partijen met grondposities.
5. Taskforce Glastuinbouw
6. Overige overheden:
  - Bestuurlijke Commissie Randstad;
  - Gemeente Delft;
  - Bestuurlijke Commissie Westland.

3.3 Boodschap

Doel

'Het bewust plaatsen van een boodschap in de ogen van de stuurgroep R'dam - Z'meer – Gouda, de beïnvloeders en de achterban ten opzichte van de andere ruimteclaims'

Naamgeving

Naam project:	Glastuinbouw Zuidplaspolder
Briefpapier/huisstijl	eigen projectstijl
Naam Stuurgroep:	Stuurgroep Glastuinbouw Zuidplaspolder
Met in voetnoot:	Glastuinbouw Zuidplaspolder is een project van de WLTO in samenwerking met GLAMI en LTO

Slogan

Glastuinbouw Zuidplaspolder, wereldtuin van de Randstad.

In elke communicatieactiviteit van de Stuurgroep, zal de volgende toelichtende zin in de boodschap worden verwerkt:

De Zuidplaspolder biedt ruimte voor uitbreiding van het glastuinbouwcluster Greenport Zuid-Holland, waardoor deze wereldspeler zich op economisch én maatschappelijk vlak, duurzaam kan blijven ontwikkelen.

3.4 Kernboodschap

Glastuinbouw Zuidplaspolder biedt ruimte voor uitbreiding van het glastuinbouwcluster Greenport Zuid-Holland, waardoor deze wereldspeler zich op economisch én maatschappelijk vlak duurzaam kan blijven ontwikkelen.

Per doelgroep wordt deze kernboodschap aangevuld met argumenten en deelboodschappen:

Alle doelgroepen:

Het grootste en sterkste centrum van het nationale glastuinbouwcluster is gelegen in het zuidelijk deel van de Randstad, dichtbij de logistieke centra zoals de veilingen, Schiphol en de haven van Rotterdam. Om dit centrum sterk te houden is groei nodig. Daarom wordt in de Zuidplaspolder het bestaande areaal glastuinbouw uitgebreid met 200 hectare.

Glastuinbouw Zuidplaspolder is de kroon op de concentratie en innovatie van het Zuid-Hollandse glastuinbouwcluster, cq de Glas As.

Investeren in het glastuinbouwcluster is investeren in een duurzame, bestendige economie: naast Schiphol en de haven van Rotterdam is het glastuinbouwcluster de derde mainport van Nederland.

Glastuinbouw Zuidplaspolder biedt uitgelezen kansen om nieuwe technieken en inzichten toe te passen. Sommige innovaties die momenteel alleen nog op kleine schaal toegepast worden zijn revolutionair te noemen. De nieuwste technische ontwikkelingen bieden oplossingen voor logistieke knelpunten, wateropslag, levering aan derden van energieoverschotten in plaats van energiegebruik, gesloten kassystemen, meervoudig ruimtegebruik en groeilicht. Ook biedt het gebied kansen voor de toepassing van bijzondere architectuur en de integratie van glastuinbouw en stedenbouw.

Stuurgroep Rotterdam - Zoetermeer - Gouda

Kleine Zuidplaspoldergemeenten

De Zuidplaspolder, met name het noordelijke deel inclusief de aansluiting op de B-driehoek, ontleent haar huidige identiteit voor een groot deel aan de glastuinbouw. Hierdoor heeft het gebied een eigen maatschappelijke en economische dynamiek. De huidige identiteit van dorpen, glas en gras dient de basis te zijn voor de toekomstige identiteit. Glastuinbouw Zuidplaspolder kan daar een belangrijke bijdrage aan leveren doordat het belang hecht aan deze identiteit en door versterking van de glasfunctie.

Ministeries, provincie, Hoogheemraadschap

Glastuinbouw Zuidplaspolder is één van de belangrijkste onderdelen van het herstructureringsbeleid. Het beleid waaraan de sector, het rijk en de provincie zich hebben geëngageerd. Het is nu tijd om dit commitment waar te maken.

Concentratie van glastuinbouw rond de A12 levert maximale kansen op voor innovaties op het gebied van logistiek en water.

Om in 2005 te kunnen starten met de realisatie, moet in 2004 de bestemming voor glastuinbouw duidelijk worden vastgelegd in de diverse bestemmingsplannen en overeenkomsten. Op naar bestuurlijke afspraken en een uitvoeringsovereenkomst!

Grote gemeenten

Glas is vanuit de historie nauw verbonden met de stad als arbeidsmarkt en afzetmarkt. Door technische innovaties die in de glastuinbouw op stapel staan, kan de band tussen een stedelijke omgeving en glastuinbouw alleen maar nauwer worden. Denk hierbij aan mogelijkheden voor waterberging onder de kas, levering van restwarmte aan een verstedelijkt gebied en meervoudig ruimtegebruik. Investeren in glas is dan ook investeren in een partner voor de stad.

Concept /Zuid-Hollandse milieufederatie

Mede dankzij de milieubeweging heeft de glastuinbouwcluster zich in Nederland ontwikkeld tot een zeer duurzame en schone sector. De inpassing van glastuinbouwbedrijven in haar omgeving is een belangrijk en actueel aandachtspunt voor de sector. De ontwikkeling van glas in de Zuidplaspolder houdt dan ook volledig rekening met de ligging nabij toekomstige woongebieden. Dit komt tot uiting in hoogwaardige vormen van architectuur, stedenbouw en in het evenwicht tussen glas en groen en recreatie.

Beïnvloeders

Lokale belangengroepen

De landschappelijke inpassing van glastuinbouw in het gebied is een belangrijk en actueel aandachtspunt voor de sector. Glastuinbouw Zuidplaspolder wil samen met andere ruimtevragers zoeken naar oplossingen om de ligging in het landschap optimaal in te passen. De ontwikkeling van glas in de Zuidplaspolder houdt dan ook rekening met de ligging nabij (toekomstige) woongebieden, natuur en recreatiegebieden.

Achterban

Glastuinbouw Zuidplaspolder biedt toponderningen de ruimte om te excelleren

3.5 Communicatieprogramma

De communicatieactiviteiten zijn geprogrammeerd via actieprogramma 's. De belangrijkste activiteiten per actieprogramma zijn op de volgende pagina schematisch weergegeven.

- AP1 Actieplan lobby Stuurgroep RZG
- AP2 Actieplan lobby beïnvloeders
- AP3 Actieplan viering 7 mijlpalen Stuurgroep
- AP4 Actieplan workshops/conferenties
- AP5 Actieplan lezingen/presentaties
- AP6 Actieplan visitekaartjes
- AP7 Actieplan interne voortgangsberichten / verslagen/rapportages
- AP8 Actieplan externe nieuwsbrief
- AP9 Actieplan persberichten lokale pers
- AP10 Actieplan Westweek/Oogst/Vakblad Bloemisterij etc
- AP11 Actieplan persbericht en persconferentie visie
- AP12 Actieplan Kasgesprekken/excursies
- AP13 Actieplan internet (PM)

COMMUNICATIEPROGRAMMA 2004 – activiteiten per actieprogramma

Activiteit Maand	AP 1 Lobby RZG	AP 2 Lobby beïnvloeders	AP 3 7 mijlpalen Stuurgroep	AP 4 Workshops / conferenties	AP 5 Lezingen	AP 6 Visitekaartjes
December	Bilaterale gesprekken alle RZG partijen				100 jarige viering Bleiswijk	Boek verrassende kassen aan SG RZG gestuurd
Januari	Continueren bilaterale gesprekken					
Februari	Continueren bilaterale gesprekken	Beleidsteam Greenport ZH			VVD delegatie	
Maart		Klankbordgroep Greenport en Flower Mainport Beleidsteam Greenport ZH			CDA delegatie * PvdA delegatie	Visitekaartje Stuurgroep gereed
April	start tweede ronde gesprekken RZG	VNO-NCW, MKB, Greenery, VBN	Tussenbalans	Conferentie glastuinbouw Zuidplaspolder		* visitekaartje werkgelegenheid c.a.
Mei				* Achterbanbijeenkomst rondom Tussenbalans		* Hillenraad 100 naar leden CT RZG in kader bezoek kas
Juni				Netwerk potentiële vestigers		* publicatie tweede visitekaartje (nader te bepalen)
Juli						
Augustus			* bestuursovereenkomst glas – RZG			
September						* publicatie derde visitekaartje (nader te bepalen)
Oktober				* nader te bepalen workshop		
November						
December			* document marktconsultatie			
Nog te bepalen		Lokale groeperingen				

* = nog te plannen activiteit

Activiteit maand	AP 7 Intern voortgangsber icht	AP 8 Externe nieuwsbrief	AP 9 Persberichten locale pers	AP 10 Vakbladen	AP 11 Persberichten en – conferenties	AP 12 Kasgesprekken en excursies	AP 13 Internet
Januari							
Februari	Intern voortgangsber icht # 1			Publicatie in Kamerkrant Haaglanden		excursie delegatie VVD	
Maart			Artikel locale pers # 1			Excursie delegatie CDA	
April	Intern voortgangsber icht # 2	Externe nieuwsbrief#1	2 Artikelen locale pers * ingezonden artikel landelijk dagblad	Persbericht rondom conferentie	Persbericht rondom conferentie	*Excursie delegatie PvdA	
Mei			2 Artikelen locale pers				
Juni	Intern voortgangsber icht # 3		Artikel locale pers # 5				
Juli							
Augustus	Intern voortgangsber icht # 4	Externe nieuwsbrief#2			* Persbericht rondom bestuursoveree nkomst		
September							
Oktober	Intern voortgangsber icht # 5						
November							
December	Intern voortgangsber icht # 6	Externe nieuwsbrief#3					
Nog te bepalen			5 artikelen lokale pers			* algemene Greenport excursie kasgesprekken KvK R ´dam en Haaglanden	

COMMUNICATIEPROGRAMMA 2004 – activiteiten per doelgroep

Activiteit maand	Stuurgroep RZG	Achterban <i>Project Glastuinbouw ZPP</i>	Achterban <i>WLTO leden c.a.</i>	Beïnvloeders
December	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bilaterale gesprekken alle RZG partijen ▪ Boek verrassende kassen aan SG RZG gestuurd 			
Januari	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Continueren bilaterale gesprekken 			
Februari	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Continueren bilaterale gesprekken ▪ Excursie VVD delegatie ▪ Publicatie in Kamerkrant Haaglanden 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Intern voortgangsbericht # 1 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Beleidsteam Greenport ZH ▪ Excursie VVD delegatie ▪ Publicatie in Kamerkrant Haaglanden
Maart	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Excursie CDA delegatie ▪ * excursie PvdA delegatie 			<ul style="list-style-type: none"> ▪ Klankbordgroep Greenport en Flower Mainport ▪ Beleidsteam Greenport ZH ▪ Excursie CDA delegatie ▪ * excursie PvdA delegatie
April	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Conferentie glastuinbouw Zuidplaspolder c.a. ▪ start tweede ronde gesprekken RZG ▪ Externe nieuwsbrief#1 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Conferentie glastuinbouw Zuidplaspolder c.a. ▪ Intern voortgangsbericht # 2 ▪ Externe nieuwsbrief#1 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Conferentie glastuinbouw Zuidplaspolder c.a. ▪ Externe nieuwsbrief#1 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Conferentie glastuinbouw Zuidplaspolder c.a. ▪ Externe nieuwsbrief#1 ▪ 2 Artikelen lokale pers ▪ * ingezonden artikel landelijk dagblad VNO-NCW, MKB, Greenery, VBN
Mei	<ul style="list-style-type: none"> ▪ * Hillenraad 100 naar leden CT RZG in kader bezoek kas 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ * Achterbanbijeenkomst rondom Tussenbalans 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 2 Artikelen lokale pers
Juni		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Intern voortgangsbericht # 3 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Netwerk potentiële vestigers 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Artikel lokale pers #5
Juli				
Augustus	<ul style="list-style-type: none"> ▪ * bestuursovereenkomst glas – RZG ▪ * Externe nieuwsbrief#2 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ * bestuursovereenkomst glas – RZG ▪ Intern voortgangsbericht # 4 ▪ * Externe nieuwsbrief#2 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ * bestuursovereenkomst glas – RZG ▪ * Externe nieuwsbrief#2 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ * bestuursovereenkomst glas – RZG ▪ * Externe nieuwsbrief#2
September				
Oktober		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Intern voortgangsbericht # 5 		
November				
December	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Externe nieuwsbrief#3 ▪ * document marktconsultatie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ * document marktconsultatie ▪ Externe nieuwsbrief#3 ▪ Intern voortgangsbericht # 6 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Externe nieuwsbrief#3 ▪ * document marktconsultatie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Externe nieuwsbrief#3 ▪ * document marktconsultatie
Nog te bepalen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ kasgesprekken KvK R´dam en Haaglanden ▪ 2° en 3° vititekaartje 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 2° en 3° vititekaartje 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ * nader te bepalen workshop ▪ 2° en 3° vititekaartje 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lokale groeperingen ▪ * algemene Greenport excursie ▪ 5 artikelen lokale pers ▪ 2° en 3° vititekaartje

* = nog te plannen activiteit

4. EERSTE CONTOUREN PROGRAMMA VAN EISEN

RUIMTELIJKE VOORWAARDEN	Uitgangspunten toplocatie vanuit glastuinbouw perspectief	Verdere optimalisaties vanuit vormgevingsperspectief					
		Grenzend aan dorp (ontwikkeling)	Grenzend aan bestaand glasgebied	Vervlechting met toekomstige woningbouw	Meervoudig ruimtegebruik met bedrijven binnen de cluster	Grenzend aan open weidegebied/ water	Combinaties met infrastructuur
Energie	<ul style="list-style-type: none"> - Geen externe consequenties - Wel interne consequenties voor clustering 						
Water	<ul style="list-style-type: none"> - bovengrondse berging - waterbel (Ondergronds) - betonnen bak - gietwater - calamiteitenberging 						
Logistiek	<ul style="list-style-type: none"> - Gescheiden aan/ en afvoer - Duurzaam veilig - Inventief clusteren/ intern afstemmen - 						
Sociale aspecten	<ul style="list-style-type: none"> - Clustering woningbouw met het oog op herstructurering - Infrastructuur en veiligheid - Intensief ruimtegebruik voor werkgelegenheid - Concentratie bevorderend voor innovatie 						
Ruimtelijke aspecten	<ul style="list-style-type: none"> - Minimale maat van 50 ha - Intensief ruimtegebruik - Onderscheidende factoren 						

RUIMTELIJKE VOORWAARDEN	Uitgangspunten toplocatie vanuit glastuinbouw perspectief	Verdere optimalisaties vanuit vormgevingsperspectief					
		Grenzend aan dorp (ontwikkeling)	Grenzend aan bestaand glasgebied	Vervlechting met toekomstige woningbouw	Meervoudig ruimtegebruik met bedrijven binnen de cluster	Grenzend aan open weidegebied/ water	Combinaties met infrastructuur
Aandachtspunten voor verbeelding	<ul style="list-style-type: none"> - Uitstraling/ aangepast aan landschappelijke kwaliteiten - Bestaande voorbeelden - Laag "cartoon" gehalte - Voorbeelden van buiten de glastuinbouw 						

**Zuidplaspolder, inrichtingscriteria glastuinbouw
van ca. 5 ha tot 25 ha.**

Opties voor inrichting glastuinbouwclusters in de Zuidplaspolder

	2005-2010	2010-2015	2015-2020	2020-2025
Energie	Energiecluster: WKK (elektr., CO2, warmte) Ketel met bio-olie (piek) Gesloten kas met aquifer Biogas (optioneel) Windenergie (optioneel)		Brandstofcel Kas als energiebron Levering warmte aan woningen/bedrijven	
Water	Gietwaterplas / calamiteitenberging Ondergrondse gietwateropslag Ontzouting oppervlaktewater Waterberging onder de kas Afvalwater: - IBA - eigen zuiveringsinstallatie.			
Ruimtelijke inpassing	2 x 50 ha Scheiden bedrijf en wonen Meerlagige bedrijven Gezamenlijke ontsluiting Centreren energievoorziening Versterken karakteristieken landschap Ventilatiezones en zichtlijnen	2 x 50 ha Meervoudige ruimte kas/water	2 x 50 ha Combinatie kassen met bedrijven/woningen	Nieuwe generatie kassen Nieuwe generatie kassen i.c.m. woningbouw Woningbouw
Logistiek/ infra- structuur	- eisen aan intern transport grondstoffen en product - eisen aan extern transport grondstoffen, arbeid, product, dienstverlening - eisen aan glasvezelnet/ breedband? - Relatie consument/ afnemers in de regio			

	2005-2010	2010-2015	2015-2020	2020-2025
Beleidsmatige elementen	<ul style="list-style-type: none"> - Concentratie glastuinbouw - Kennisontwikkeling/ nabijheid kennisclusters - Arbeidsvoorziening, vaste medewerkers/ losse medewerkers - Ruimtelijke afweging in groter verband - Grondverwerving 			

Toelichting

Energie

- Uitgegaan wordt van een energiebedrijf b.v. per cluster of netwerk van clusters.
- Binnen het cluster dient een distributienet voor elektriciteit, warmte en CO₂ te worden aangelegd.
- WKK kan voorzien in volledige elektriciteitsvraag. Daarnaast levert de WK CO₂ en warmte. Door een aansluiting met het net kan het energie bedrijf bepalen wat het meest voordelig is. Elektriciteit kan worden geleverd aan het net en in sommige situaties bij warmteoverschot kan het voordelig zijn om elektrisch van het net te betrekken.
- In de toekomst zal de brandstofcel de WKK vervangen. Dit betekent levering van meer elektriciteit en minder warmte per m³ gas. Denkbaar is dat brandstofcellen goedkoper elektriciteit kunnen leveren dan een centrale.
- Gesloten kassen moeten in een cluster met andere bedrijven staan om de opgeslagen warmte te kunnen verbruiken.
- Biogas is als optie opgenomen. Hiervoor moet wel voldoende biomassa aangeleverd kunnen worden en het restproduct afgevoerd (bijv. als meststof uitrijden over het land).
- Windenergie is een aanvullende optie voor duurzame energie. De perspectieven hiervan in het gebied moeten worden nagegaan.

Water

- Gietwateropslag kan ook een landschappelijke functie hebben.
- Voor ondergrondse gietwateropslag is een vergunning nodig. Geohydrologisch onderzoek zal de diepte en geschiktheid van de wateropslag moeten aangeven
- Door nieuwe technieken lijken er binnen niet al te lange termijn goede perspectieven te zijn voor de ontzouting van oppervlaktewater door omgekeerde osmose. Dit zou een goed alternatief kunnen zijn voor gietwateropslag. Capaciteit voor calamiteitenberging blijft wel nodig.
- Door de ontvochtiging van een gesloten kas en de opvang van het condenswater is de waterbehoefte aanzienlijk minder. Theoretisch zou alleen water nodig zijn voor product en gewas van ca 1500 m³/ha tegenover een waterverbruik in een traditionele kas van ca. 9000 m³.
- Huishoudelijk afvalwater kan worden gezuiverd door een IBA (individueel bedrijfsafvalwater zuivering) zoals een helofyten filter. Restlozing van bedrijfsafvalwater (spui vanwege hoog zoutgehalte, tijdens teeltwisseling of calamiteit) moet of via riolering of via een eigen zuiveringsinstallatie worden afgevoerd.

Begin 2004 (in opdracht van Hoogheemraadschap Schieland en Rabobank):

- rapporten over waterberging onder de kas, haalbaarheid voor een combinatie van ondergrondse opslag met calamiteitenberging en warmteopslag en kwelwater.
- Deelstroomgebiedsvisies met functiegeschiktheidskaarten water voor de glastuinbouw

Midden 2004:

- Nieuw Waterhuishoudingsplan, met bepalingen en vrijheden voor glastuinbouw.
-

Ruimtelijke inpassing

Uit: 'GLASHELDER, De inpassing van glastuinbouw in het landschap', C. Ammerlaan

Ambitie: duurzame en hoogwaardige inrichting

Inpassen betekent niet wegstoppen. Glas kan ook kwaliteiten toevoegen aan het landschap en zou juist als een kans beschouwd kunnen worden.

Behalve als afzetmarkt voor producten vervullen de steden nog een belangrijke rol als bron voor een behoefte aan arbeidskrachten. Het sociale leven van de inwoners van het gebied is net als van andere stedelingen vergroeid met de stad. Het glastuinbouwcomplex in Z-H maakt een actief onderdeel uit van het stedelijk weefsel.

De toepassing van assimilatieverlichting veroorzaakt lichthinder naar de omgeving. In de toekomst zal het verplicht stellen van gesloten scherminstallaties deze overlast verminderen of geheel doen verdwijnen.

Er is ruimte nodig om regenwater lokaal zolang mogelijk vast te houden, om de inlaat van gebiedsvreemd water te voorkomen. Op deze manier kan er efficiënt met het regenwaterverbruik worden omgegaan. Bij de (her)inrichting van glastuinbouwgebieden is er de kans om waterberging en waterkwaliteit centraal te stellen bij het ontwerp en beheer van watersystemen.

De ruimtelijke beleving van glastuinbouwbedrijven kan door samenwerking verbeterd worden. Het beleid voor de ruimtelijke ontwikkeling van glas zal zich in de toekomst steeds meer moeten gaan verplaatsen naar een gebiedsgerichte aanpak. Alleen op die manier kan er een balans gevonden worden tussen de technische voorzieningen van glas en de ruimtelijke beleving van het landschap, zodat er een duurzaam gebied ontwikkeld kan worden.

Ruimtelijke inpassing

Verhelderen (naast verstoppen of aankleden) van het glas is het meest interessante uitgangspunt voor een visie voor de landschappelijke inpassing van glas. Als glas beschouwd wordt als een zelfstandig element, functioneel los van andere landschappelijke structuren, dan zal dat de leesbaarheid van het landschap ten goede komen.

Om een goede ontsluiting van elk bedrijf mogelijk te maken is het belangrijk dat bedrijven zich concentreren binnen een gebied.

Stappen:

- Scheiden bedrijf en wonen
- Concentreren bedrijven met een gezamenlijke ontsluiting
- Centreren van de voorzieningen (energie, CO₂, verwerkingsruimte en opslag)

De ruimtelijke modellen 'cluster' en 'concentratie' sluiten het beste aan bij de opgave.

Aandachtspunten:

Versterken karakteristieken van het landschap.

Ventilatiezones en zichtlijnen

Glasstroken gerelateerd aan de oriëntatie van het omliggende landschap

Logistiek/ infrastructuur

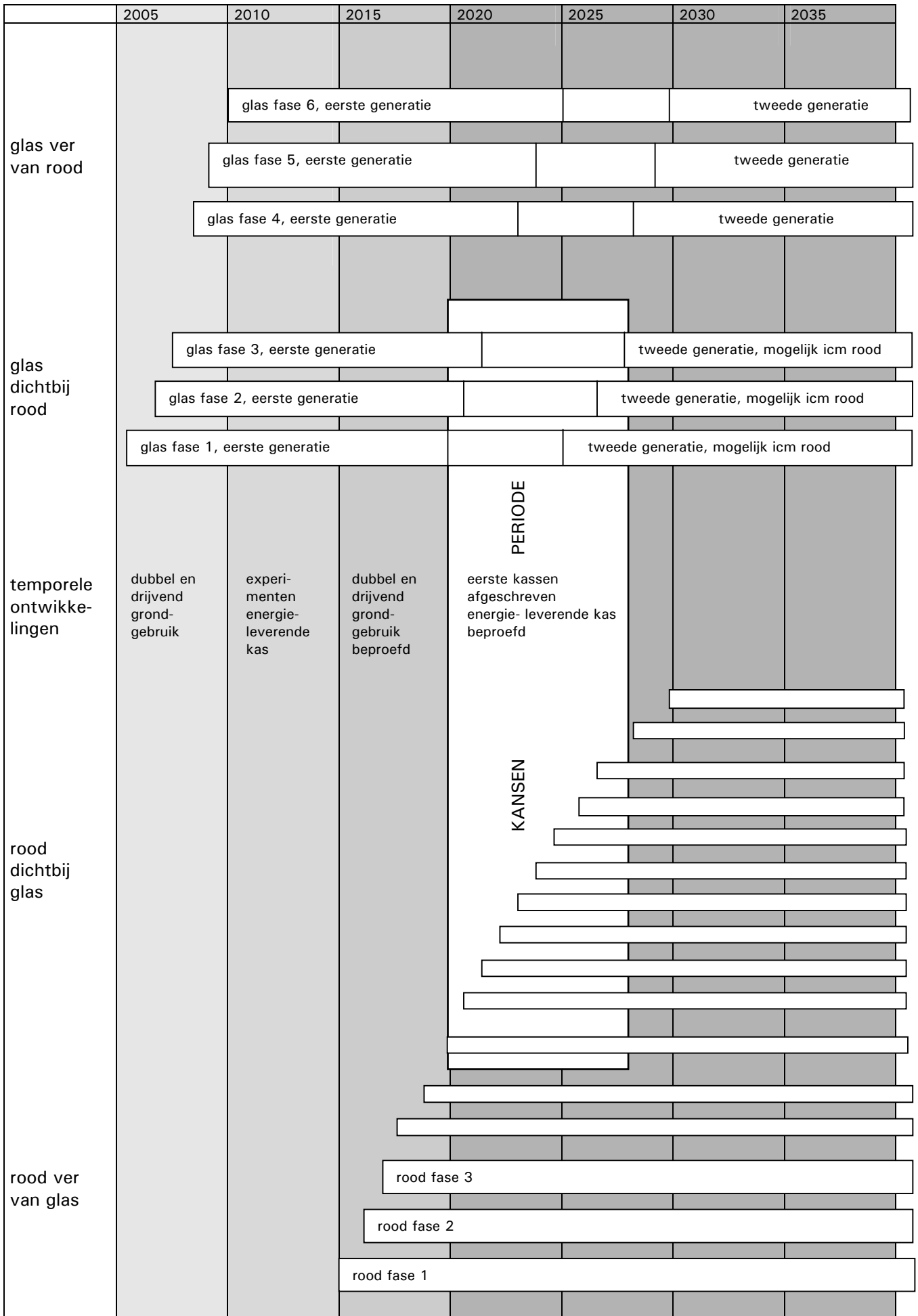
PM

Beleidsmatige afwegingen

PM

PM

5. TEMPORELE ASPECT

6. PROCESSHEMA

week	ONDERHANDELINGSSPOOR	ONTWIKKELINGSSPOOR			COMMUNICATIESPOOR		
	driehoek RZG	planvorming	financieel	realisatie	achterban	RZG-	beïnvloeders
juni '03		PLAN VAN AANPAK GLASTUINBOUW ZGP					
sept.'03	diverse ontwerp-ateliers	opstellen visie intern horloges gelijk zetten			Opstellen comm.plan en programma's <i>start lobbyactiviteiten</i>		
okt.'03	publieke grondbank i.o.	<i>sectorale visie op locatie</i>					
nov.'03	gebiedsatlas ontw. strategieën	aanvullen visie met scenario's verkennen ontwikkelformules, grondzaken, scenario's, programma van eisen, conceptuele randvoorwaarden			<i>presentatie 100 jaar Bleiswijk</i> <i>kennismaken kleine gemeenten</i>		
dec. '03	thema bijeenkomst ateliers trechters + doorrekenen toekomstbeelden	inbrengen scenario's in RZG					
jan '04	conferentie PZH + 5 ZGP gemeenten	voorbereiding innemen grondpositie verdiepen ontwikkelformules, grondzaken, scenario's, programma van eisen, algehele begroting;			communicatieplan gereed <i>excursie delegatie VVD</i>		
febr '04	BESLISDOCUMENT STRUCTUURVISIE				<i>afroden bilaterale gesprekken 1^e ronde</i> <i>Excursie delegatie CDA</i>		
april '04	symposium staten en raden nadere verkenning variabelen en milieuaspecten breed maatschappelijk debat milieubeoordeling	TUSSENBALANS			Conferentie Glastuinbouw in de ZGP <i>achterbanbijeenkomst TB</i> <i>excursie delegatie PvdA/D66</i>		
mei '04	eerste uitkomsten verkenning variabelen eerste uitkomsten debat en meningsvorming	onderhandelen met RZG over bandbreedtes + grondverwervingstrategie doordenken en opstellen (+ second opinion): - exploitatieopzet - uitvoeringsorganisatie meervoudige ontwerp opdracht glastuinbouw verdere onderhandeling RZG					
juni '04					Greenport excursie		

week	ONDERHANDE- LINGSSPOOR	ONTWIKKELINGSSPOOR			COMMUNICATIESPOOR		
	driehoek RZG	planvorming	financieel	realisatie	achterban	RZG-	beïnvloeders
juli '04	staten en raden + consequenties nationaal beleid REACTIENOTA ISV	afsluiten allianties natuur, water, infra afronden bestuurlijke afspraken			<i>voorjaar + gehele zomer: serie artikelen lokale media</i>		
sept '04	ISP voorbereiding	BESTUURLIJKE AFSPRAKEN GLAS - ZPP			<i>persbericht + presentatie</i>		
okt '04	start partiele herziening streekplan	zonodig verbreden Stuurgroep			verkennen potentiële vestigers		
nov '04	opstart mer	opstellen raamwerk private consultatie					
	inspraak	verkennen gesprekken grondeigenaren/ontwikkelaars verdiepen zelfrealisatie en gebiedsfonds			<i>presentatie + persbericht</i>		
dec '04		DOCUMENT MARKTCONSULTATIE					
jan '05	besluitvorming	start + onderhandeling marktpartijen opstellen schetsontwerp opstellen exploitatie			pm		
feb '05		onderhandeling met grondeigenaren over ontwikkelformules					
mrt '05	CONCEPT ISP?	opstellen definitief ontwerp afronden onderhandeling private partijen			pm		
april '05		keuze maken: - uitvoeringsorganisatie - financiering - ontwikkelformules - afspraken gebiedsfonds - gebiedsfonds					
mei '05		UITVOERINGSOVEREENKOMST PPS					
juni '05		operationaliseren			<i>presentatie + persbericht</i>		
juli '05							
aug '05							
sept '05							
okt '05							